

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի
օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման
ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ ՀՀ Արարատի մարզի «Ոսկետափի Ս. Հովհաննիսյանի
անվան հիմնական դպրոց» ՊՈԱԿ

Առարկա՝ դասվար

Թեմա՝ Ուսումնական դասընթացների կրթադաստիարակչական
ներուժը կրտսեր դպրոցականների ազգային ինքնագիտակցության
զարգացման գործում

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Կարինե Ավետիսյան

Ուսուցիչ՝ Լիանա Սարգսյան

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....3

**ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ. ԱՆՁԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԳԻՏԱՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄԸ**.....5

1.1.«Ազգային ինքնագիտակցություն» հասկացության վերլուծությունը.....5

1.2. Անձի ազգային ինքնագիտակցության զարգացման գործընթացի
առանձնահատկությունները.....7

**ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԿՐՏՄԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ**.....8

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ 14

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ..... 15

Ն Ե Ր Ա Ծ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Հետազոտության արդիականությունը: Քաղաքական, տնտեսական, սոցիալ-մշակութային և ժողովրդագրական տեղաշարժերի արդի ժամանակաշրջանում առանձնահատուկ նշանակություն են ստանում ազգային կյանքին, ազգային-մշակութային արժեքներին և ազգային ինքնությանը վերաբերող հիմնահարցերը: Կյանքի բոլոր ոլորտներում իրականանում են գլոբալացման անշրջելի գործընթացներ, որոնք աստիճանաբար հանգեցնում են համամարդկային գլոբալ ինքնության ձևավորման: Այս պարագայում տարբեր ազգերի համար կարևոր խնդիր են աճող սերնդի կողմից ազգային ինքնության գիտակցումը, ազգային դիմագծի պահպանումը, ազգային-հոգևոր արժեքների ճանաչումը, յուրացումն ու իմաստավորումը: Ազգային ոգու, բնավորության, ինքնության գիտակցումը, ազգային նկարագրի և խորհրդանիշների իմացությունն անհրաժեշտ են նաև այլ ազգերի ներկայացուցիչների նկատմամբ հարգանքի ու հանդուրժողականության, միջմշակութային երկխոսության, բազմամշակութային աշխարհում ապրելու համար:

«Ուլքե՞ր ենք մենք», «որտե՞ղից ենք գալիս», «ո՞րն է մեր՝ որպես ինքնություն էթնիկ հանրության առաքելությունը», «որո՞նք են մեր տեղն ու դերը համամարդկային քաղաքակրթության մեջ» հարցադրումները, անտարակույս, հետաքրքրում են յուրաքանչյուր անհատի. այս հարցերի պատասխանները տրվում են փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի, էթնիկական հոգեբանության, սոցիալական հոգեբանության, սոցիալական մարդաբանության և այլ գիտությունների շրջանակներում:

Այնուհանդերձ ազգային պատկանելության գիտակցման, իր ազգի պատմության և մշակույթի նկատմամբ արժեքային վերաբերմունքի, հարգանքի ու պատասխանատվության զգացման, ազգային ինքնագիտակցության զարգացման խնդիրները հիմնականում լուծվում են հանրակրթության բնագավառում:

Հետազոտության նպատակն է բացահայտել տարրական դասարաններում դասավանդվող տարբեր առարկաների կրթական ներուժը ազգային ինքնագիտակցության զարգացման գործում:

Հետազոտության խնդիրները.

1. Փիլիսոփայական, հոգեբանական, ազգագրական, սոցիալ-մշակութաբանական հետազոտությունների և պատմագրական սկզբնաղբյուրների հիման վրա ուսումնասիրել «ազգային ինքնագիտակցություն» հասկացության էությունը:

2. Հիմնավորել ազգային ինքնագիտակցության զարգացման միջոցների կիրառման մանկավարժական արդյունավետությունը:

Հետազոտական աշխատանքի կառուցվածքը: Հետազոտական աշխատանքը կառուցված է ներածությունից, երկու գլուխներից, եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից: Ավարտական աշխատանքի ծավալը կազմում է համակարգչային 15 էջ:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՆՁԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԳԻՏԱՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄԸ

1.1.«Ազգային ինքնագիտակցություն» հասկացության վերլուծությունը

Փիլիսոփայական և հոգեբանամանկավարժական գրականության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դեռևս անտիկ ժամանակներից սկսած՝ անձի ինքնագիտակցությունը դիտարկվել է որպես սուբյեկտի ռեֆլեքսիան (անդրադարձը) իր նկատմամբ, այսինքն՝ գիտակցության ռեֆլեքսիվ մակարդակը: Ինքնագիտակցությունը մարդու կողմից իրեն որպես անձ, պրակտիկ և ճանաչողական գործունեության սուբյեկտ ճանաչումն ու գնահատումն է, իր աշխարհայացքի, նպատակների, հետաքրքրությունների, վարքի դրդապատճառների գիտակցումն ու իմաստավորումը, անձի լիակատար ինքնագնահատականը, կյանքում ու հասարակության մեջ սեփական դերի արժևորումը:

«Ինքնագիտակցությունը մարդու կողմից ինքն իրեն, իր ֆիզիկական ու մտավոր կարողությունների, արարքների ու գործողությունների, դրանց դրդապատճառների ու նպատակների, արտաքին աշխարհի, այլոց և ինքն իր նկատմամբ վերաբերմունքի գիտակցումն է»:¹

Ավելի ուշ ձևավորվում են նաև ինքնագիտակցության ժամանակային կազմավորումը՝ անցյալի, ներկայի և ապագայի ընկալումը, և սոցիալական տարածքի ոլորտը, որում ձևավորվում են անձի բարոյագիտական պատկերացումները՝ այլոց և իր առջև պարտքի զգացումը, իր իրավունքների ձևավորումը, հարգանքն իր անձի նկատմամբ և այլն:

Ինքնագիտակցության կառուցվածքը պայմանավորված է նաև տվյալ հանրության մշակույթով, ավանդույթներով, արժեքային համակարգով:

Այսպիսով՝ «ինքնագիտակցություն» հասկացության վերաբերյալ գրեթե բոլոր սահմանումներում ընդգծվում են հետևյալ տեսանկյունները՝ իրեն լիարժեք ընկալումը, ճանաչումը, գնահատումը:

20-րդ դարի 50-60-ական թվականներին Արևմտյան Եվրոպայում և Ամերիկայում ի հայտ եկան ազգային ինքնագիտակցության հիմնախնդիրներին նվիրված մի շարք աշխատություններ:

1. St'у Гожева О.К. Образование и этническое в культурном диалоге и диалоге культур. Научная монография. СПб., 2008, էջ 76:

Ազգային ինքնագիտակցությունը տվյալ ազգի ներկայացուցիչների կողմից իրենց սեփական սոցիալ-էթնիկական էության գիտակցումն է, նրանց ավանդը համամարդկային քաղաքակրթության մեջ, իրավունքի և ազատ, անկախ գոյության իմաստավորումը: Ինքնագիտակցության առկայությամբ ազգի ներկայացուցիչները գիտակցում են իրենց տեղն ու դերը համաշխարհային հանրության մեջ, այդ հիմքի վրա են որոշվում ազգի նպատակն ու պատմական նախանշվածությունը: Ինքնագիտակցությունը էթնոսի անդամներին միավորում է սոցիալ-մշակութային միասնական հանրության մեջ:

Ազգային գիտակցության տարրերն են ինքնագիտակցությունը, արժեքները, լեզուն, պահանջմունքները, հետաքրքրությունները, պատկերացումները, գաղափարախոսությունը, հոգեբանությունը, բնավորությունը, կարծրատիպերը, ինքնանույնականացման զգացումը, խորհրդանիշները, պատմական հիշողությունը, ազգային ոգին:

Կ.Դ. Ուշինսկին մայրենի լեզուն համարում է ժողովրդի ազգային հարստությունը: «Սերունդ սերնդի հետևից մայրենի լեզվի գանձարանում կուտակվում են սրտի խոր թրթիռների պտուղները, պատմական դեպքերը, հավատալիքները, հայացքները, ապրած վշտի և ուրախության հետքերը, մի խոսքով՝ հոգևոր կյանքի ամբողջ հետքը ժողովուրդը խնամքով պահպանում է լեզվի մեջ», - գրում է նա:²

Ազգային ինքնագիտակցության ձևավորման գործում լեզվի նշանակությունը շեշտել է նաև Խ. Աբովյանը: «Լեզվի մեջ, ինչպես մաքուր հայելու մեջ, ցուլանում է մի ազգի առանձնահատկությունը, կուլտուրան, անգամ քաղաքական վիճակը», - համոզված է Խ. Աբովյանը:³ Մայրենի լեզուն ամփոփում է կենսասոցիալական, պատմամշակութային, էկոլոգիական և գեղագիտական մեծ տեղեկատվություն: Լեզվի շնորհիվ են ձևավորվում մարդու աշխարհայացքը, ինքնագիտակցությունը, հոգևոր-բարոյական արժեքները:

Ազգային ինքնագիտակցության մեր կողմից դիտարկված հայացքների, տեսակետների, մոտեցումների ընդհանրացման արդյունքում կարելի է սահմանել, որ ազգային ինքնագիտակցությունը ազգի կենսագործունեության էթնոտարբերակիչ և էթնոմիավորիչ հատկանիշների, գիտակցված պատկերացումների և գնահատումների համեմատաբար կայուն համակարգ է: Այդ համակարգի տարրերն են էթնոնիմը (էթնոսի անունը), ծագումը, տվյալ հանրության անդամների պատմական անցյալը, պատմաաշխարհագրական տարածքը, լեզուն, կրոնը, մշակույթը, մարդա-

2. Տե՛ս Ուշինսկի Կ.Դ., Մանկավարժական ընտիր երկեր, 2 հատորով, հ. 1, - Եր.: 1959, էջ 605:

3. Տե՛ս Աբովյան Խ., Երկեր,- Եր.: Սովետական գրող, 1984, էջ 472:

բանական և հոգեբանական առանձնահատկությունները: Այսինքն՝ ազգային ինքնագիտակցությունը մարդու գիտակցության մեջ ազգային հատկանիշների և իրողությունների վերաբերյալ ամբողջական պատկերացումն է: Այդ համակարգի ձևավորման արդյունքում մարդն իրեն գիտակցում է որպես ազգային որոշակի հանրության ներկայացուցիչ, յուրացնում է բարոյականությամբ օրենքի ուժ ստացած վարքի մոդելներ և կարգավորում է այլ ազգերի ներկայացուցիչների հետ հարաբերությունները:

1.2.Անձի ազգային ինքնագիտակցության զարգացման գործընթացի առանձնահատկությունները

Անձի ազգային ինքնագիտակցությունը զարգանում է ամբողջ կյանքի ընթացքում՝ սոցիալականացման բոլոր փուլերում:

Երեխայի մեջ որևէ ազգային խմբի պատկանելության գիտակցման վերաբերյալ բավականին ուշագրավ հայեցակարգ է մշակել հոգեբան Ժան Պիաժեն: Նա իր աշխատությունների մեծ մասը նվիրել է երեխաների աշխարհընկալման առանձնահատկություններին, ուսումնասիրել է նրանց խաղի, նմանակման, խոսքի զարգացումները, մտածողության, ընկալման, երևակայության, հիշողության, գիտակցության հարցերը, տրամաբանության և աշխարհայացքի յուրահատկությունները:

Ժ. Պիաժեն համոզված է, որ երեխայի մտածողության զարգացումն ընթանում է ընդհանուր եսակենտրոնությունից դեպի նյութական աշխարհի օբյեկտները, որը հանգեցնում է այլոց և ինքն իրեն ճանաչելու առավել օբյեկտիվ դիրքորոշման: Նա առանձնացնում է էթնիկ բնութագրիչների ձևավորման և զարգացման երեք փուլ՝

1. 6-7 տարեկանից երեխան ձեռք է բերում իր էթնիկ պատկանելության առաջին ոչ համակարգված պատկերացումները, որոնք սկզբնապես հիմնվում են ակնհայտ բնութագրիչների վրա՝ մաշկի գույն, մարդաբանական տվյալներ, լեզու, մշակույթի տարրեր, սովորույթներ,

2. 8-9 տարեկանում երեխայի աշխարհաճանաչողական փորձի հետ ընդլայնվում են տեղեկատվության շրջանակները. նա իրեն նույնականացնում է տվյալ էթնիկ հանրության ներկայացուցիչների հետ, գիտակցում է իր ծնողների ազգությունը, բնակավայրը, մայրենի լեզուն,

3. 10-11 տարեկանում լիովին ձևավորվում է ազգային ինքնագիտակցությունը. տարբեր ազգերի մեջ երեխան գիտակցում է իր ազգի ինքնատիպությունը,

մշակույթը, բարքերը, ազգային բնավորությունը, կրոնը, նախնիների հոգևոր ժառանգությունը, յուրացնում է սոցիալական հիշողության տարրեր:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

Հանրակրթական հիմնական դպրոցի տարրական դասարանների կրթության բովանդակությունն արտահայտող փաստաթղթերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ մի շարք առարկաներ ունեն հետազոտության հիմնախնդրի լուծման ուղղությամբ բավականաչափ հնարավորություններ, այսինքն՝ կարող են կրտսեր դպրոցականների ազգային ինքնագիտակցության զարգացման կարևոր միջոց դառնալ:

Մենք հանգամանորեն ուսումնասիրել ենք «Մայրենի», «Մաթեմատիկա», «Ես և շրջակա աշխարհը», «Կերպարվեստ», «Տեխնոլոգիա», «Երգ, երաժշտություն», «Ռուսաց լեզու», «Անգլերեն», «Ֆիզկուլտուրա» դասընթացների առարկայական չափորոշիչները, ծրագրերը, դասագրքերը՝ բացահայտելու համար՝ այդ դասընթացների շրջանակներում ինչպիսի հնարավորություններ կան հետազոտության հիմնախնդրի համատեքստում:

Հանրակրթության համակարգում մայրենի լեզուն առանձնահատուկ տեղ ունի մի կողմից՝ որպես աշխարհաճանաչողության, անձի ձևավորման, նրա մտավոր առաջընթացի, հոգեբանական կարգերի՝ ուշադրության, հիշողության, երևակայության, տրամաբանական և պատկերավոր մտածողության զարգացման հիմնական միջոց, մյուս կողմից՝ ուսումնական մնացած բոլոր առարկաների ընկալման և յուրացման նախադրյալ: Մայրենի լեզվի լավ իմացությունը նպաստում է նաև օտար լեզուների հաջող յուրացմանը:

Մայրենի լեզվի դասավանդումը յուրահատուկ բնույթ ունի հատկապես տարրական դպրոցում: Հայերենի դասընթացը ոչ միայն բուն լեզվական, այլև ճանաչողական արժեք ունեցող գիտելիքների հաղորդման հիմնական միջոցն է, քանի դեռ սովորողները չեն անցնում առանձին մասնագիտական առարկաներ: Հետևաբար՝ ընթերցանության նյութերը սովորողների լեզվաքերականական գիտելիքների ու լեզվագործածության կարողությունների, լեզվական ու գրական ճաշակի զարգացման հետ միասին պետք է ապահովեն նաև բնության, մարդու և

հասարակական կյանքի, ազգային արժեքների մասին տվյալ տարիքին ու կրթական մակարդակին համապատասխան գործնական ու մատչելի գիտելիքների ձեռքբերում:

Քանի որ տարրական դպրոցում և հիմնական դպրոցի 5-6-րդ դասարաններում լեզուն ու գրականությունը ուսուցանվելու են միասնաբար, Մայրենիի դասընթացը աշակերտին հնարավորություն կտա ստանալու անհրաժեշտ գիտելիքներ գեղարվեստական գրականության, այդ թվում՝ բանահյուսության արձակ ու չափածո տարբեր ժանրերի մասին (հեքիաթ, հանելուկ, առակ, բանաստեղծություն, պատմվածք, վիպակ):

Գրական ստեղծագործությունների միջոցով սովորողները հաղորդակցվում են արվեստի տարբեր տեսակներին՝ թատրոնին, կինոյին, երաժշտությանը, կերպարվեստին, ճարտարապետությանը, հայկական ավանդական ծեսերին, տոներին ու ավանդույթներին:

Ազգային ինքնագիտակցության զարգացման գործում կարևոր միջոց են հայկական ավանդական ծեսերը, տոներն ու ավանդույթները: Դաստիարակչական մեծ արժեք են ներկայացնում հայ ազգային ծեսերն ու ավանդույթները, որոնցից շատերի կրոնական նշանակությունն այլևս չի ըմբռնվում, և դրանք դարձել են զուտ կենցաղային-ժիսական արարողություններ՝ Տրնդեզ (Տյառնընդառաջ), Բարեկենդան, Սուրբ Սարգսի տոն, Ծաղկազարդ, Ջրօրհնեք, Ջատիկ, Համբարձում, Վարդավառ: Սրանցից յուրաքանչյուրը մեծ խորհուրդ ունի և աշակերտների մեջ ձևավորում է գեղագիտական ճաշակ, ազգային ոգուն հաղորդակցվելու բարձր մշակույթ: «Հաշվի առնելով տոների դաստիարակիչ և համախմբիչ նշանակությունը՝ կարելի է «Ազգային տոներ» խորագրով միամսյակ կազմակերպել՝ հրավիրելով ուսուցիչների, ծնողների, բարձր դասարանների աշակերտների: Ամեն շաբաթ ներկայացնելով որևէ ազգային տոն՝ աշակերտները կփորձեն վերակենդանացնել հազարամյակների խորքից եկող հայ ազգային տոները՝ պահպանելով դրանց ավանդական խորհուրդը»:⁴

Մայրենիի միջոցով սերնդեսերունդ փոխանցվում են հավերժ անանց արժեքները՝ աշխատասիրությունը, ազնվությունը, արդարությունը, ազգային արժանապատվության, ժողովուրդների բարեկամության զգացումը, գթասրտությունը, աշխատանքի արժևորումը՝ որպես բարօրության և հոգևոր հարստության աղբյուր:

4. Տե՛ս Սկրտչյան Ս. , «Մանկավարժություն» գիտամեթոդական ամսագիր, 5. 2011թ., էջ 22:

Մաթեմատիկական պարունակում է հսկայական կրթական ներուժ. նպատակին հասնելու համար պահանջվող հետևողական և լարված աշխատանքի անհրաժեշտությունը կարող է նպաստել երեխայի հոգևոր աշխարհի ձևավորմանը, մաթեմատիկայի միջոցով կրթությունը կարող է հաջողությամբ նպաստել նաև սովորողի իմացական ոլորտի և կամային ու անհատական հատկանիշների ձևավորմանն ու զարգացմանը: Մաթեմատիկայի դասավանդումը հնարավորություն է ստեղծում սովորողներին հաղորդակից դարձնելու ազգային և համամարդկային արժեքներին: Մշակույթի, տնտեսության, սպորտի և այլ բնագավառներում ստացած ցուցանիշների արտահայտումը մաթեմատիկական միջոցներով, զանազան միջոցառումների ընթացքում կատարվող համեմատությունները հնարավորություն են տալիս մաթեմատիկայի դասավանդման ընթացքում լայնորեն ներկայացնելու երկրների, ժողովուրդների, անհատների նվաճումները, ինչը մեծապես ազդում է անձի՝ ինչպես ազգային-հայրենասիրական զգացմունքների, այնպես էլ առանձին մարդկանց և ժողովուրդների նկատմամբ հարգանքի ձևավորմանը:

Կարծիք կա՝ մաթեմատիկայի դասերի միջոցով սովորողների մեջ հայրենիքի նկատմամբ սիրո և հպարտության զգացում դաստիարակելու և ամրապնդելու խնդիրն ունի առանձնահատուկ դժվարություն, որի ակնհայտ պատճառը մաթեմատիկական գիտության վերացարկված բնույթն է: Սակայն մաթեմատիկայի դասերին աշակերտն ամբողջ ժամանակը չէ, որ կենտրոնանում է մաթեմատիկայի վերացական բնույթի վրա. համարյա յուրաքանչյուր դասի ընթացքում մաթեմատիկայի վերացական սխեմաները հանդերձավորվում, լրացվում և ցուցադրվում են ամենատարբեր փաստացի բովանդակությամբ՝ տեքստային խնդիրների բովանդակած նյութ, պատմական տեղեկություններ, տարաբնույթ կիրառություններ և այլն: Տեքստային խնդիրներում բերվող տվյալների դաստիարակչական ազդեցությունը պետք է լայնորեն օգտագործվի մաթեմատիկա դասավանդելիս:

«Ես և շրջակա աշխարհը» այն առարկան է, որի միջոցով շատ հեշտությամբ կարելի է հայրենասիրություն սերմանել սովորողի մեջ: Քանի որ այն գիտություն է կյանքի, հողի, բնության մասին, օգնում է մեզ ավելի լավ ճանաչել մեր հայրենիքը, իսկ այն ինչքան լավ ճանաչենք, այնքան շատ կսիրենք:

Այստեղ մեծ է նաև հայրենագիտական արշավների դերը, որի ժամանակ ավելի մոտ ես գտնվում բնությանը, սկսում ես սիրել քո հայրենիքի ամեն մի անկյունը: Այսինքն՝ «Ես և շրջակա աշխարհը» առարկան սովորողի մոտ դաստիարակում է հայրենասիրություն, ձևավորվում է բարոյական նորմերով օժտված անձ, որ գիտի՝ ինչպես վերաբերվի իրեն շրջապատող բնությանը, ինչպես այն խնամի, սկսում են

զնահատել հողը, բնությունը: Արդյունքում կդաստիարակվի հայրենասեր անձ, որ միշտ կլինի սեփական երկրի պարտիզպանը:

Արվեստն՝ ընդհանրապես և կերպարվեստը՝ հատկապես, իրենց մեջ խտացնելով շրջապատող իրականության ամենատարբեր երևույթները, այդ թվում՝ «մարդ-շրջապատող առարկայական աշխարհի» բազմաբնույթ փոխհարաբերությունները, իրենց վրա են ստանձնում անձի կրթության և դաստիարակության առանցքային դերը:

Իր յուրահատկության և բովանդակության, ինչպես նաև ուսումնական բոլոր առարկաների հետ փոխադարձ կապ ստեղծելու բացառիկ հնարավորության շնորհիվ, «Կերպարվեստը» կոչված է խթանելու սովորողների մտավոր և հոգևոր ներուժի բացահայտումը, զարգացումը և հարստացումը, ընդհանուր աշխարհայացքի ձևավորումը: Որպես առանձին գործառույթ առաջին և երկրորդ դասարաններում առաջարկվում է իրականացնել դասարանական անկյունների՝ թանգարանների կազմակերպումը: Այստեղ ցուցադրվում են թե՛ աշակերտների կողմից կատարված աշխատանքները, թե՛ թեմատիկ առանձին ուղղվածություն պարունակող ստեղծագործություններ և առարկաներ: Դասընթացների այս ձևը նպատակ ունի հարստացնելու երեխաների բառապաշարը, ծանոթացնելու ազգային մշակույթի կրթողներին, զրուցելու հայ վարպետների ստեղծագործությունների շուրջ:

«Ազգային ինքնագիտակցության զարգացման հզոր միջոց է նկարչությունը: Հայ նկարիչների կտավներում խտացած է ամբողջ Հայաստանը՝ իր լեռներով, թանձր արևով, բերրի արտերով, բարդիներով ու հավերժական Մասիսներով, հայոց ժայռեղեն բնության կոլորիտով: Հարկավոր է դպրոցականներին հաղորդակից դարձնել այս ամենին՝ հայ հանձարեղ նկարիչների գործերն ուսումնասիրելով: Այդ նպատակով ուսուցիչն իր ձեռքի տակ պետք է ունենա բազմաթիվ նկարներով, անվանի նկարիչների կենսագրական տեղեկություններով հագեցած ալբոմ: Աշակերտները կծանոթանան այդ ալբոմի պարունակությանը և իրենք ևս կփորձեն այդպիսի ալբոմներ պատրաստել: Նմանատիպ դասերից հետո, երբ աշակերտները պատկերացում կկազմեն և որոշակի գիտելիքներ կունենան հայ նկարիչների և նրանց գործերի մասին, ցանկալի է այցելել նաև Ազգային պատկերասրահ»:⁵

5. Տե՛ս Սկրտչյան Ս. , «Մանկավարժություն» գիտամեթոդական ամսագիր, 5. 2011թ., էջ 21:

«Տեխնոլոգիա» կրթական ոլորտը հանդիսանում է ընդհանուր միջնակարգ կրթության բաղկացուցիչ մասը, որը սովորողներին զինում է անհրաժեշտ տեխնիկատեխնոլոգիական գիտելիքներով, հասկացություններով և ունակություներով, առանց որոնց անհնար է երկրի լիարժեք սոցիալ-տնտեսական առաջընթացը, անձի ձևավորումը, ազգային լավագույն ավանդույթների պահպանումը:

Կրթել աշակերտին տեխնոլոգիապես նշանակում է ձևավորել հասարակության ու պետության շահերին նպաստող, անհրաժեշտ գիտելիքներով, ունակություներով և հմտություներով, աշխատասեր, ժամանակակից տեխնիկա-տեխնոլոգիական առաջընթացին ծանոթ, մասնագիտորեն ինքնակողմնորոշված անձ:

«Տեխնոլոգիա» հանրակրթական առարկայի հիմնական առաքելությունն է սովորողներին նախապատրաստել ժամանակակից տեղեկատվական արդյունաբերական հասարակարգում ինքնուրույն աշխատանքային կյանքին և դաստիարակել կիրթ, ստեղծագործ, նախաձեռնող և ակտիվ անձնավորություն, իսկ աշակերտների ազգային դաստիարակությունն իրականանում է «Ժողովրդական արհեստների» դասաժամերին:

Ազգային ինքնագիտակցության զարգացման առանձնահատուկ միջոց են ազգային արհեստները՝ փայտափորագրությունը, մետաղամշակումը, արծաթագործությունն ու ոսկերչությունը, գորգագործությունն ու ասեղնագործությունը: Առանձին ժամեր կարելի է նվիրել ասեղնագործության ոչ միայն ուսումնասիրմանը, այլև գործնական կիրառմանը՝ զուգահեռաբար կազմակերպելով ցուցահանդեսներ, որտեղ կներկայացվեն աշակերտների լավագույն աշխատանքները:

Հայ ժողովրդի կյանքում բոլոր հանդիսությունները, ընտանեկան տոնակատարությունները, արարողությունները՝ թե՛ ուրախ, թե՛ տխուր, ուղեկցվել են երգ-երաժշտությամբ, ուստի այս առարկան անցնելիս պետք է մանրամասն անդրադարձնալ հայ ժողովրդական երգերի տեսակներին՝ աշխատանքային երգեր, գուսանական, սիրո, օրորոցային և մանկական խաղերգեր, խաղիկներ, վիճակի և պանդխտության երգեր:

«Երգ, երաժշտություն» առարկան պետք է հիմք դնի մշակույթի միջոցով և մեր հազարամյա երաժշտական ավանդույթների փոխանցման շնորհիվ նոր սերնդի ազգային ինքնագիտակցության, գեղագիտական ճաշակի բարձրացման, մտավոր, հոգևոր զարգացմանն ու ազգային հոգեկերտվածքի հզորացմանը:

Կրտսեր դպրոցականների ազգային ինքնագիտակցության զարգացման կարևոր միջոց են նաև օտար լեզուների դասընթացները: Օտար լեզուն,

լինելով իր լեզվակիր ժողովրդի մշակույթի էական տարրը և այլ ժողովուրդներին այդ մշակույթը փոխանցելու միջոց, նպաստում է աշխարհի ամբողջական պատկերի ձևավորմանը, ժողովուրդների փոխըմբռնմանն ու մշակութային դրական հարաբերությունների ամրապնդմանը:

Օտար լեզուների իմացությունն ընդլայնում է սովորողների աշխարհայացքը, աշխարհաճանաչողությունը. այլ երկրների ու ժողովուրդների մշակույթին, քաղաքակրթությանը հաղորդակցումը, դրանց հոգևոր-մշակութային արժեքների յուրացումը առավել ևս նպաստում են ազգային մշակույթի ճանաչմանը, ազգային ինքնագիտակցության զարգացմանը, ինքնորոշմանն ու ինքնադրսևորմանը:

Տարրական կրթության ծրագրի «Ֆիզիկական կրթություն և անվտանգ կենսագործունեություն» ուսումնական բնագավառը նպատակաուղղված է առողջապահական և անվտանգության կանոններին տիրապետող, արտակարգ իրավիճակներում կողմնորոշվող, կարգապահ, տրամաբանական խաղի շնորհիվ մտավոր կարողությունները զարգացնող և հայրենասեր անձի ձևավորման հիմքերի ապահովմանը:

Կիսամյակի ավարտին կամ տարեվերջին ցանկալի է կազմակերպել հայրենասիրական զանազան միջոցառումներ, անցկացնել երաժշտական երեկոներ՝ ի մի բերելով ստացած գիտելիքները:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աշխարհաքաղաքական տեղաշարժերի արդի դարաշրջանում ազգամիջյան բախումների հաղթահարման, այլ ազգերի մշակույթների նկատմամբ հարգանքի ու հանդուրժողականության, միջմշակութային հաղորդակցման համար կարևորվում է անձի ազգային ինքնագիտակցության զարգացումը, որը ոչ միայն ազգային, այլև համամարդկային հիմնախնդիր է և արդյունավետորեն է լուծվում մանկավարժական համակարգված գործընթացում:

2. Ազգայինը՝ որպես փիլիսոփայական հասկացություն, ներառում է ազգային հանրության կյանքի տարբեր կողմեր, մարմնավորում է ազգի նյութական և հոգևոր արժեքները, հավաքական ոգին, բնավորությունը, նկարագիրը, հոգեկերտվածքը, պատմական հիշողությունը, ավանդույթները, սովորույթները և այլն: Կրթության բովանդակության մեջ ազգային բաղադրատարրի շեշտադրումը նշանակում է դպրոցականների մեջ ձևավորել իր ժողովրդի պատմության և մշակույթի նկատմամբ հարգանք, միջազգային հարաբերությունների մշակույթ, ազգային ինքնագիտակցություն և արժեհամակարգ՝ համաշխարհայնացման արդի գործընթացներում ազգային դիմագիծը պահպանելու և համամարդկային արժեքները գնահատելու համար:

3. Կրտսեր դպրոցականների ազգային ինքնագիտակցության զարգացման միջոցները՝ ուսումնական դասընթացների հնարավորությունների նպատակային կիրառումը, էքսկուրսիաները, այցելությունները մշակութային օջախներ, պատմաճարտարապետական հուշարձանների ունեցող վայրեր, տարաբնույթ դաստիարակչական միջոցառումները, բանավեճերը, իմացական խաղերը, հանդիպումները մշակույթի գործիչների, գրողների, հերոս զինվորների և ռազմական գործիչների հետ, բավական շատ են ու բազմազան: Եթե դրանք ճիշտ ու փոխկապակցված օգտագործվեն, ապա դասաժամերը կդառնան և՛ հետաքրքիր, և՛ կնպաստեն դպրոցականների ազգային ինքնագիտակցության զարգացմանը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աբովյան Խ., Երկեր,- Եր.: Սովետական գրող, 1984, - 719 էջ:
2. Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Ա-2, -Եր.: Հայաստան, 1976, -929 էջ:
3. Ընդհանուր հոգեբանություն (պրոֆ. Ա.Վ. Պետրովսկու խմբագրությամբ), -Եր.: Լույս, 1974, - 543 էջ:
4. Հանրակրթության պետական չափորոշիչ, Հավելված N 2, ՀՀ կառավարության 2010 թվականի ապրիլի 8-ի N 439-Ն որոշման
5. Սկրտչյան Տ. , Ժողովածու Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի, Երևան 2013, I պրակ, էջ 386-390
6. Սկրտչյան Տ. , «Հայագիտական հանդես» ամսագիր 3(33), Երևան-2016, էջ 116-121
7. Սկրտչյան Տ. , «Մանկավարժություն» · գիտամեթոդական ամսագիր, 5. 2011թ., էջ 19-23
8. Նալչաջյան Ա.Ա., Էթնիկական հոգեբանություն: Բուհական դասագիրք: -Եր.: Զանգակ-97, 2001,- 544 էջ:
9. Ուշինսկի Կ.Դ., Մանկավարժական ընտիր երկեր, 2 հատորով, հ. 1, - Եր.: 1959, -813 էջ:
10. Փիլիսոփայական բառարան (Մ.Մ. Ռոզենտալի խմբագրությամբ), - Եր.: Հայաստան, 1975, -467 էջ:
11. Гожева О.К. Образование и этническое в культурном диалоге и диалоге культур. Научная монография. СПб., 2008. - 158 с.